

PROMOVIRANJE TURISTIČNE PONUDBE S POUDARKOM NA PROSTOČASNIH DEJAVNOSTI ZA SEGMENT LJUDI S POSEBNIMI POTREBAMI

¹GORAN VUKOVIČ, ²BOJAN MACUH & ³ANDREJ RASPOR

¹Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede, Kranj, Slovenija, e-pošta: goran.vukovic@um.si.

²Fakulteta za komercialne in poslovne vede, Celje, Slovenija, e-pošta: bmacuh@gmail.com.

³Fakulteta za uporabne družbene študije, Nova Gorica, Nova Gorica, Slovenija, e-pošta: andrej.raspor@fuds.si.

Povzetek Cilj raziskave je predstaviti aktivnosti društev, ki povezujejo ljudi s posebnimi potrebami, povezane s prostočasnimi dejavnostmi s poudarkom na turizmu. V to skupino vključujemo invalide, slepe in slabovidne, gluhe in naglušne ter druga društva za pomoč ljudem s posebnimi potrebami. Danes se vsi srečujemo s prostočasnimi dejavnostmi in potovanji. Vanje in na potovanja pa se vključuje tudi vse več ljudi s posebnimi potrebami. To v preteklosti ni bil množičen pojav. Namen tega prispevka je raziskati tematiko, ki izhaja raziskovalnega vprašanja, kjer smo ugotavljali, kako društva ljudi s posebnimi potrebami organizirajo prostočasne dejavnosti in kako člani le-te sprejemajo. Izvedli smo namizno in terensko raziskavo. Ugotovili smo da društva za svoje člane organizirajo številne dejavnosti. Poleg prostočasnih tudi turistične dejavnosti. Člani pa so zelo aktivni in niso izrazito zahtevni. Prednost je tudi, da potujejo izven glavne sezone in da predajajo informacije do drugih od ust do ust. Zato je priporočilo, da bi se morala ta ponudba še bolj dopolniti in se tržno naravnati tudi na tuje turiste.

Ključne besede:

Turistično informativni center, turizem, posebne potrebe, turist, storitev.

1 Uvod

Prostočasne dejavnosti in potovanja so sodobna oblika aktivnega preživljanja prostega časa. Danes potujejo vsi. V potovanja pa se vključuje tudi vse več starejših in tudi drugih ljudi s posebnimi potrebami, kar v preteklosti ni bil množičen pojav. V to skupino vključujemo invalide, slepe in slabovidne, gluhe in naglušne in druga društva za pomoč ljudem s posebnimi potrebami. Ta skupina je drugačna od prejšnjih generacij in bodo tudi v prihodnje drugačni od današnjih. Če lahko za starejše trdimo, da boljše kot je zdravje in višji kot je življenjski standard, dejavnejši in bogatejši so starejši turisti. Starejši imajo danes na splošno višje prihodke kot pretekle generacije, zato bodo več denarja vlagali v prostočasne dejavnosti, s čimer se bo delež starejših v turizmu le večal. Po drugi strani pa se tudi druge osebe s posebnimi potrebami želijo aktivno živeti in se želijo turistično udeleževati.

Namen tega prispevka je raziskati tematiko, ki izhaja raziskovalnega vprašanja: »Kako društva ljudi s posebnimi potrebami organizirajo prostočasne aktivnosti in kako člani le-te sprejemajo?« Gre torej za aktualno tematiko, ki je morda preveč prezrta in ni deležna pozornosti raziskovalcev. Izvedli smo namizno in terensko raziskavo. V uvodu prispevka je predstavljen predmet raziskave, raziskovalno vprašanje, uporabljene raziskovalne metode in vsebinska struktura. V drugem delu je predstavljeno teoretično ozadje dostopnega turizma, ki se prepleta z ugotovitvami. Tretji del je namenjen raziskavi med društvi, zadnji pa razpravi, ki se navezuje na raziskavo ter teoretsko ozadje z zaključki in predlogi za nadaljnje raziskovanje.

2 Teoretično ozadje

Eden najjasnejših demografskih trendov na svetu je staranje prebivalstva, predvsem v razvitih državah. Poleg tega je zaradi vse boljše zdravstvene oskrbe tudi vse več aktivnih ljudi s posebnimi potrebami. Sodobni družbeni pojav je vzbudil precejšnje zanimanje na vseh področjih. Oblikovale so se številne napovedi glede vpliva tega trenda na različne sektorje, vključno s turizmom. Po drugi strani pa se je starost pokazala kot pomemben dejavnik človeškega vedenja in ekonomskega povpraševanja. Globoke demografske spremembe, kot je trend staranja in prevlada velike generacije »baby boom«, globalno vplivajo tako na turizem kot na prostočasno in potovalno industrijo ter na ostale sektorje v družbi. Dejavnije udeleževanje v prostem času, pogostejša potovanja in spremenjene potrebe starejših spodbujajo

razvoj novih proizvodov (Weiermair & Mathies, 2004). Podobno je pri ljudeh s posebnimi potrebami. Prilagaja sem jim sobe, omogoča se jim dostop do informacij preko interneta in ponuja se jim avdio in video zapise, ki so prilagojeni njim.

2.1 Starostniki

Starostniki neposredno niso predmet obravnave našega prispevka, vendar pa je ta skupina zelo prisotna pri ostalih skupinah ljudi s posebnimi potrebami. Zato jih je potrebno omeniti, da bomo lažje razumeli vsebino raziskave. Podobno kot večina držav zahodnega sveta se tudi Republika Slovenija sooča s spremembami na demografskem področju (Dobrina, 2017), ki že vplivajo oz. bodo v prihodnosti pomembno vplivale na vsa področja življenja (zaposlovanje, obremenitev javnega zdravstva, produktivnost gospodarstva ipd.) (Thompson, 2016), med drugim tudi na zdravstveno stanje prebivalstva. Analiza podatkov o uporabi zdravstvenih storitev starejšega prebivalstva v Sloveniji (raziskava SHARE) je potrdila, da starejši posamezniki pogosteje poiščejo ambulantno oskrbo, jemljejo več zdravil in so v večjem deležu hospitalizirani. Izjema so najstarejši starostniki (stari 85 let ali več), pri katerih je uporaba zdravstvenih storitev manjša kot pri starostni skupini od 70 do 79 let (Srakar & Rupel, 2016). V obdobju od leta 1900 do leta 2000 se je v večini držav razvitega sveta povprečna starost povečala za skoraj 30 let. Obenem pa se je na drugi strani konstantno zmanjševalo število rojstev, zato se je v vseh državah število starejšega prebivalstva neprestano večalo, kar velja še danes (Dobrina, 2017). Za delovno aktivno prebivalstvo v Sloveniji je značilno, da se v veliki večini primerov ljudje upokojijo takoj, ko izpolnijo prvi pogoj za starostno upokožitev in pridobijo pravico do starostne pokojnine brez odbitkov. Več kot 70 % upokožencev se je tako upokojilo, ker so izpolnili pogoje za starostno pokojnino, skoraj 15 % upokožencev pa je izbralo možnost predčasne upokožitve. Delež upokožencev, ki so se upokojili zaradi zdravstvenih razlogov, je 11,53 % (Börsch-Supan, 2018). Omeniti je treba tudi izredno visok delež novih upokožencev, ki se starostno upokojijo po prenehanju prejemanja denarnega nadomestila za primer brezposelnosti ali plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje pri Zavodu RS za zaposlovanje – v zadnjih štirih letih je bilo takih skoraj tretjina vseh upokožitev v posameznem letu ali celo več. Delodajalci in delojemalci velikokrat izkoristijo zakonsko določeno možnost čakanja na upokožitev na Zavodu RS za zaposlovanje. Dobra informiranost zavarovancev o možnosti, kdaj se lahko starostno upokojijo in kakšno pokojnino bodo približno prejeli, izhaja tudi iz podatka o številu izdanih informativnih

izračunov, ki jih izda Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije vsako leto (preko 100.000 izračunov).

2.2 Ljudje s posebnimi potrebami

Invalidnost je trajna telesna ali duševna okvara posameznika, torej posledica sprememb v zdravstvenem stanju, ki je z medicinskim zdravljenjem ali rehabilitacijo ni mogoče odpraviti. Pomeni telesno prizadetost, prizadetost čutil, umsko ali psihično prizadetost ali pa težavo z duševnim zdravjem (Uršič, Kroflič, & Švajger, 2011). Invalidnost ne izhaja samo iz omejitev posameznika, ampak tudi iz odnosa okolja, ki vpliva na posameznikove omejitve.

»Osebe s posebnimi potrebami« različni strokovnjaki različno definirajo. Skalar (Skalar, 1999, str. 122) jih je npr. opredelil kot »osebe, ki imajo zaradi fizičnih, funkcionalnih in osebnostnih okvar ali primanjkljajev, zaradi razvojnih zaostankov ali neugodnih socialnih in materialnih pogojev za nemoten psihofizični razvoj težave pri zaznavanju, pri razumevanju, pri odzivanju na dražljaje in pri gibanju, pri sporočanju in komuniciranju s socialnim okoljem«.

Ralph W. Smith je opredelil prepreke, s katerimi se osebe s posebnimi potrebami srečujejo pri vključevanju v turizem. Razdelil jih je v tri osnovne tipe (Smith, 1987):

- *Notranje prepreke*, ki so posledica posameznikovih fizičnih, kognitivnih ali psiholoških stanj.
- *Okoljske prepreke* so vsiljene iz sveta zunaj posameznika, pa naj gre za fizične ali socialne vzroke.
- *Medsebojne prepreke* so mešanica notranjih in okoljskih ovir. Gre za neskladje veččin, ki so potrebne pri določeni aktivnosti pri turističnem udejstvovanju.

Drugi avtorju te tri kategorije posodobijo na (Daniels, Rodgers, & Wiggins, 2005):

- *Intrapersonalne prepreke*, ki so povezane s fizičnim funkcioniranjem, kognitivnimi zmožnostmi in psihološkim stanjem osebe. Ta tip preprek med drugim vključuje prepreke, povezane z zdravjem, socialno nezmožnostjo, pomanjkanjem znanja, stresom in anksioznostjo. Sem sodijo tudi faktorji osebnosti in socializacije, ki vplivajo npr. na to, ali se bo

posameznik želel v dejavnosti vključiti oziroma ali se bo dejavnostim izogibal.

- *Interpersonalne prepreke*, ki »izhajajo iz socialnih interakcij ali odnosov med ljudmi v socialnih kontekstih.« (Scott, 1991 v Daniels idr., 2005 str. 920). Te prepreke se lahko pojavijo tako v posameznikovem delovanju v lastnem socialnem okolju ali pri socialnih kontaktih z neznanci.
- *Strukturne prepreke*, ki predstavljajo nekakšen presek med prioriteta, željami in dejansko udeležbo. Primeri takšnih prepek so finančne prepreke, ekološki vplivi, pomanjkanje časa, težave pri transportu in prepreke, ki so povezane s predpisi.

Po podatkih Zdravstvena organizacija (WHO) naj bi bilo 10 % svetovnega prebivalstva v kategorijo ljudi s posebnimi potrebami. Do leta 2050 pa naj bi naraslo na 1 milijardo (Small & Darcy, 2010). Zato se kaže temu področju bolj posvetiti in najti rešitve, ki bodo pozitivno vplivale na razvije te vrste turizma.

3 Raziskava

3.1 Metodologija

Raziskavo o pristočasnih dejavnostih smo izvajali med 16. julijem in 15. avgustom 2018. Zajema društva invalidov, društva slepih in slabovidnih, društva gluhih in naglušnih, ter druga društva ljudi s posebnimi potrebami.

Pri tej raziskavi, ki je del projekta FOST INNO, so anketiranje izvajali študenti FUDŠ. Vprašalnik je vseboval deset vprašanj. V nadaljevanju navajamo le tista vprašanja, ki so relevantna za ta znanstveni prispevek (zaradi omejenega obsega ne predstavljamo vseh zaključkov). V raziskavo smo vključili društva iz baze Bizzi, za katere smo lahko pridobili elektronske naslove. Vseh skupaj je bilo 188. Glede na to, da se vsi niso odzvali, je raziskovalni vzorec zajel 70 društev, lociranih po različnih regijah v Sloveniji.

3.2 Obravnavana populacija

Najprej predstavljamo demografske podatke (**Napaka! Vira sklicevanja ni bilo mogoče najti.**).

Vseh v raziskavo vključenih društev je bilo 188, od tega 21 (11,2 %) društev gluhih in gluhonemih, 20 (10,6 %) društev slepih in slabovidnih, 130 (69 %) društev invalidov in 17 (9 %) društev za pomoč ljudem s posebnimi potrebami. Raziskava je od skupno 188 zajela 70 društev, kar pomeni, da pokriva 37,2 % populacije. Glede na populacijo je bilo razumljivo največ anketiranj izvedenih pri društvih invalidov (42 anket), kar predstavlja več kot polovico vseh zbranih anket.

Tabela 1: Distribucija po društvih.

	Populacija		Vzorec	
Gluhi in gluhonemi	21	11,2 %	13	62 %
Slepi in slabovidni	20	10 %	10	50 %
Invalidi	130	69 %	42	32 %
Osebe s posebnimi potrebami	17	9 %	5	29 %
Skupaj	188	100 %	70	37,20 %

Vir: lastni

Ugotavljamo (Preglednica 2: Distribucija društev po regijah), da so najbolj zastopana društva, ki prihajajo iz savinjske in osrednjeslovenske regije, in skupaj predstavljajo kar 40 % vsega vzorca (obe po 20 %). Tesno jima sledijo društva iz podravske regije, ki predstavljajo 18,6 % vsega vzorca. Najmanj so zastopana društva s koroške in primorsko-notranjske (obe po 2,9 %) ter posavske regije (1,4 %).

Tabela 2: Distribucija društev po regijah.

Regija	Število	Delež
Pomurska regija	3	4,3 %
Podravska regija	13	18,6 %
Koroška regija	2	2,9 %
Savinjska regija	14	20 %
Zasavska regija	4	5,7 %
Posavska regija	1	1,4 %
Jugovzhodna Slovenija	2	2,9 %
Osrednjeslovenska regija	14	20 %
Gorenjska regija	5	7,1 %
Primorsko-notranjska regija	2	2,9 %
Goriška regija	5	7,1 %
Obalno-kraška regija	5	7,1 %
Skupaj	70	100

Vir: lastni

3.3 Rezultati

Prostočasne dejavnosti

V preglednici (**Napaka! Vira sklicevanja ni bilo mogoče najti.**) vidimo števila in deleže pri posameznem vprašanju. Iz tega sledi, da je kar 53 društev izmed 70 (88 %) z DA, torej da omenjeno dejavnost prakticirajo, označilo dejavnost druženje in pogovorna skupina, ki jo najdemo pod točko 2, in prav tako dejavnost, ki jo najdemo pod točko 6 (izleti, potovanja). Kar 87 % društev hodi na športna ali kulturna tekmovanja (točka 29). Likovna, ročna dela, rokodelske delavnice, ki jih najdemo pod točko 17, izvaja 49 društev (82 %), z visokim deležem so označeni tudi sprehodi, tek, kolesarjenje in nordijska hoja (83 %), ki jih najdemo pod točko 5. Pri dejavnostih z visokimi deleži velja omeniti še potopisna in strokovna predavanja, saj jih izvaja kar 80 % vseh društev. Najslabše so se odrezale naslednje dejavnosti: terapija z gongi oziroma terapija z glasbo, ki jo prakticira zgolj 10 % društev (točka 30), samo 8 % društev prakticira lokostrelstvo (točka 28), 7 % verske dejavnosti (točka 4), daleč najmanj izvajana prostočasna aktivnost med društvi invalidov, gluhih in naglušnih, slepih in slabovidnih ter društvih za pomoč osebam s posebnimi potrebami pa je zgodovinski krožek (točka 19).

Tabela 3: Distribucija glede na izvajanje prostočasne dejavnosti.

Prostočasna dejavnost	Število	Delež
1) Branje, literarni krožek	14	23 %
2) Druženje, pogovorna skupina	53	88 %
3) Gledanje televizije/filmoteka	9	15 %
4) Verske dejavnosti	7	12 %
5) Sprehodi, tek, kolesarjenje, nordijska hoja	50	83 %
6) Izleti, potovanja, ogledi muzejev in znamenitosti	53	88 %
7) Vrtnarjenje, urejanje okolice in spoznavanje zelišč (uporaba, gojenje)	22	37 %
8) Pevski zbor, glasbena sekcija	20	33 %
9) Telovadba, joga, joga smeha, dihalne vaje	40	67 %
10) Gospodinjski in slaščičarski krožek	13	22 %
11) Skupine za samopomoč	42	70 %
12) Praznovanja (verski, državni, občinski, mednarodni dnevi, šege in običaji, rojstni dnevi), pikniki	47	78 %
13) Terapija z živalmi	4	7 %
14) Plesna ustvarjalnica	11	18 %
15) Tombola, kviz, vaje za spomin, nagradne uganke, križanke, sudoku	14	23 %
16) Družabne igre, šah/šahovski turnirji	42	70 %
17) Likovna, ročna dela, rokodelske delavnice	49	82 %
18) Vezenje, pletenje	41	68 %
19) Žgodovinski krožek	2	3 %
20) Kognitivni (mentalni) trening	10	17 %
21) Medgeneracijski center (povezovanje tradicionalnih znanj, prenos znanj na mlajše generacije)	21	35 %
22) Predavanja (potopisna, strokovna)	48	80 %
23) Tečaj jezikov (nemščine, angleščine, italijanščine, ostalo)	19	32 %
24) Balinanje, bowling, pikado, metanje v tarčo	53	88 %
25) Gledališka skupina (sodelovanje pri gledaliških igrah)	17	28 %
26) Izdelava glasila (časopisi, revije, spletna stran)	40	67 %
27) Košarka, nogomet, odbojka + ostale igre z žogo	23	38 %
28) Lokostrelstvo	5	8 %
29) Tekmovanja (športna, kulturna ...)	52	87 %
30) Terapija z gongi, terapija z glasbo (muzikoterapija)	6	10 %
31) Urjenje sensorike in motorike	15	25 %
32) Vadba za pokretne, vaje za ravnotežje	20	33 %

Vir: lastni

Turistične dejavnosti

Zanimalo nas je tudi, kako so društva aktivna glede na vrsto izletov, ki jih med letom organizirajo. Odgovore na to vprašanje smo dobili od 60-ih društev, izmed katerih jih kar 96,7 % organizirano hodi na izlete ali pa na druge podobne dejavnosti. Zgolj dve društvi izletov ne organizirata. Povprečje organiziranih izletov med vsemi društvi je sicer nekaj čez devet na leto (9,12 %). Isti delež, kakršen je pri društvih, ki organizirajo izlete, torej 96,7 %, je tudi društev, ki svoje izlete izvajajo znotraj meja Slovenije. Zanimivo je, da je v povprečju več kot osem izletov izvedenih po Sloveniji, manj kot enkrat na leto pa so izleti organizirani v tujini. Društva sicer organizirajo dnevne izlete približno štirikrat letno (4,30 %), dopoldanske in popoldanske pa zgolj za odtenek manj (3,88 %). Skoraj vsa društva (90 %) izvajajo dnevne izlete, dopoldanske oziroma popoldanske in večdnevne izlete pa po 40 %. Število vseh organiziranih izletov je sicer 547, od tega je 226 takšnih, ki ne spadajo pod nobeno izmed zgoraj naštetih možnosti in so jih društva zapisali pod drugo (41,3 %).

Pri prvem vprašanju, kako iščejo člani društev informacije pred potovanjem, smo anketirancem, tj. predstavnikom društev, ponudili pet možnih trditev. Pri vsaki izmed trditev je bila na voljo lestvica od 1 do 5, pri čemer je anketiranec, ki je pri posamezni trditvi zapisal številko 1, izrazil popolno nestrinjanje, pri številki 5 pa popolno strinjanje s trditvijo. Kot lahko razberemo iz preglednice (**Napaka! Vira sklicevanja ni bilo mogoče najti.**), ni pri nobeni izmed petih možnosti katera izmed petih trditev prevladala v pozitivno oziroma negativno smer. Še najbolj so se društva v povprečju strinjala s trditvijo, da njihovi člani iščejo informacije preko znancev iste starostne skupine ali po priporočilih drugih društev (3,63). Najmanj so se društva strinjala s trditvijo, da iščejo njihovi člani informacije preko turistične agencije.

Tabela 4: Trditve o iskanju informacij pred potovanjem.

Kako iščejo člani vašega društva informacije pred potovanjem?	N	Mean
1. Člani našega društva iščejo informacije preko spleta.	50	3,14
2. Člani našega društva iščejo informacije preko turistične agencije.	52	2,46
3. Člani našega društva iščejo informacije preko katalogov.	50	2,58
4. Člani našega društva iščejo informacije preko družinskih članov.	49	3,18
5. Člani našega društva iščejo informacije preko znancev iste starostne skupine ali priporočil drugih društev.	52	3,63

Vir: lastni

Anketirancem smo pri vprašanju, kako sta članom njihovih društev pomembna transport in logistika, ponudili štiri trditve (Preglednica 5). Najvišje povprečje (4,52) je imela prva trditev, torej da je članom društev pomembno, da osebje, s katerim potujejo, dobro pozna morebitne težave ljudi s posebnimi potrebami. Prav tako se društva precej strinjajo s trditvijo, da njihovi člani radi potujejo v organizirani skupini z vnaprej pripravljenim programom. Najmanj strinjanja je sicer bilo pri trditvi, da je pomembno, da je članom društev na avtobusu omogočena nujna medicinska pomoč in oseba, ki zna reagirati v situacijah, ko je potrebna medicinska pomoč.

Tabela 5: Trditve o pomembnosti transporta in logistike pri potovanjih.

Kako sta članom vašega društva pomembna transport in logistika?	N	Mean
1. Pomembno jim je, da osebje, s katerim potujejo, dobro pozna morebitne težave ljudi s posebnimi potrebami.	56	4,52
2. Pomembno jim je, da je program ločen za ljudi s posebnimi potrebami, saj je pri transportu to zelo velikega pomena.	49	3,29
3. Pomembno jim je, da je na avtobusu omogočena ustrezna nujna medicinska pomoč in oseba, ki zna reagirati v situacijah, ko je potrebna medicinska pomoč.	53	2,98
4. Člani radi potujejo v organizirani skupini z vnaprej pripravljenim programom brez »presenečenj« na terenu.	55	4,29

Vir: lastni

Pri vprašanju, kako pomembna je za člane društva namestitvev (Preglednica 6), so se predstavniki najbolj poistovetili s trditvijo, da igra cena veliko vlogo pri izboru dopustovanja (4,73). Veliko odobravanje sta dosegli tudi trditvi, da je pomembno, da je prehrana v nastanitvenem obratu urejena, da je prilagojena bolnikom z dietami

in/ali s kroničnimi boleznimi (4,25), ter da člani društev želijo imeti skupne namestitvene prostore (4,18). Pri trditvi, da je članom pomembna klasifikacija nastanitvenega obrata, pa je bilo strinjanja najmanj (2,80).

Tabela 6: Trditve o pomembnosti namestitve za člane društev.

Kako pomembna je za člane vašega društva namestitve?	N	Mean
1. Cena igra veliko vlogo pri izboru dopustovanja.	55	4,73
2. Zelo pomembno je, da je prehrana urejena v nastanitvenem obratu in da je prilagojena bolnikom z dietami in/ali s kroničnimi boleznimi.	52	4,25
3. Člani želijo imeti skupne namestitvene prostore (Ne želijo biti razporejeni po več objektih..	49	4,18
4. Člani želijo zdraviliške in/ali velnes storitve v nastanitvenem obratu.	50	3,60
5. Članom je pomembna klasifikacija nastanitvenega obrata (zvezdice, jabolka, eko znaki, certifikati ...).	49	2,80

Vir: lastni

Pri zadnjem vprašanju, v katerem smo spraševali o pomembnosti storitev na sami lokaciji in dostopnosti znamenitosti (Preglednica 7), smo anketirancem dali na izbiro pet trditev, pri katerih pa večjega odstopanja ni bilo. Člani društev so se z vsemi petimi trditvami zelo strinjali. Velja omeniti prvo trditev, torej da je društvom pomembno, da je omogočena dostopnost za ljudi s posebnimi potrebami, ki je dosegla najvišje povprečje (4,80).

Tabela 7: Trditve o pomembnosti storitev in dostopnosti znamenitosti na sami lokaciji.

Kako pomembna je storitev na sami lokaciji – dostopnost znamenitosti (kulturna, zgodovinska, tehniška dediščina, naravne znamenitosti, parki, muzeji ...)	N	Mean
1. Pomembno jim je, da je omogočena dostopnost za ljudi s posebnimi potrebami.	54	4,80
2. Pomembno jim je, da je prilagojeno vodenje za ljudi s posebnimi potrebami.	54	4,70
3. Pomembno jim je, da so prilagojene vsebine za individualne obiske ljudi s posebnimi potrebami.	51	4,65
4. Pomembno jim je, da so v primeru povpraševanja po dodatnih storitvah za ljudi s posebnimi potrebami le-te omogočene.	54	4,70
5. Pomembno jim je, da je dovolj obvestil o morebitnih nevšečnostih za turiste (npr. možnost zdrsa zaradi vlažne površine ...).	54	4,57

Vir: lastni

4 Ugotovitve

S pričujočo raziskavo smo ugotavljali, kakšna je stopnja razvitosti in ponudba dostopnega turizma v društvih invalidov, društvih slepih in slabovidnih, gluhih in naglušnih in pri društvih za pomoč ljudem s posebnimi potrebami. Vsa ta društva smo zaradi lažje obravnave združili v eno raziskavo. Največ pozornosti je bilo pri društvih invalidov, pri zadnjem sklopu anketnega vprašalnika in pri trditvah. Prav tiste informacije nam bodo prišle najbolj prav, da si bomo lahko ustvarili enotno sliko.

Vsa društva, ki smo jih zajeli v raziskavo, ponujajo svojim članom veliko število aktivnosti. Prav tako se člani vključujejo v turistična potovanja.

4 Zaključek

Populacija se stara in vedno je več ljudi ki potrebujejo poseben tretma, tako v vsakodnevem življenju, kot pri prostočasnih dejavnostih in turističnih potovanjih. Gre za socialni izziv prihodnosti. Ugotavljamo, da obstajajo prepreke, s katerimi se osebe s posebnimi potrebami srečujejo pri vključevanju v turizem. To velja tako za mlajše kot tudi starejše uporabnike storitev. Zato je zelo aktualno vprašanje, kako

pripraviti vse uporabnike s posebnimi potrebami na kakovostno življenje in kako izboljšati njihov življenjski slog v vseh obdobjih, ne glede na to, ali bivajo doma ali v posebnih domovih. Ena izmed oblik izboljšanja življenjskega sloga ljudi s posebnimi potrebami so tudi turistična potovanja. Starejši se izogibajo krajem množičnega turizma, krajem z manjšo varnostjo, s slabšo higieno ali slabšo zdravstveno službo (Pogačnik, Leskovec, Cigale, Prosen, Laharnar, 2008). Podobno je tudi z ljudmi s posebnimi potrebami. Vendar obstajajo določene prednosti teh turistov: niso omejeni na poletni ali zimski čas, z ustreznim tržnim komuniciranjem se jih privabi tudi izven glavne sezone, s čimer se doseže desezonalizacija ponudbe, ki pomeni multiplikativne učinke za turistične destinacije; so še vedno pristaši slogana »od ust do ust« – v primeru, da bodo s ponudbo zadovoljni, bodo Slovenijo priporočili tudi vnukom, otrokom, znancem in prijateljem, s čimer se ustvari brezplačno, a zelo uspešno trženje. Slovenija pa, žal, nima izoblikovane celovite strategije za tovrstni turizem. V njej se ne bi smeli omejevati, da bodo gosti v SLO izključno Slovenci, ampak bodo gosti prihajali izključno iz Slovenije, ampak da bi Slovenija postala prepoznavna destinacija za tovrstni turizem tudi v svetovnem okviru. Tega bi se bilo treba lotevati interdisciplinarno, upoštevajoč tako socialne, družbene, ekonomske in okoljske dejavnike.

Zaključimo lahko, da je uporabnikom storitev v turizmu s posebnimi potrebami vse pogosteje omogočena dostopnost do različnih objektov, znamenitosti, samega transporta (dostopnost pri prevozihi), pri pridobivanju informacij za morebitne udeležbe za potovanja in bivanja v različnih turističnih destinacijah. Zavedamo se, da na tem področju še niso izpolnjeni vsi pogoji, zato bo potrebno tudi v prihodnje stremeti k temu, da bodo posamezniki s posebnimi potrebami deležni vsaj podobnih turističnih ponudb kot ostali uporabniki le-teh.

Literatura

- Börsch-Supan, A. (2018). Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE) Wave 4. Release version: 6.1.1. <https://doi.org/DOI: 10.6103/SHARE.w4.611>
- Daniels, M. J., Rodgers, E. B. D., & Wiggins, B. P. (2005). "Travel Tales": an interpretive analysis of constraints and negotiations to pleasure travel as experienced by persons with physical disabilities. *Tourism Management*, 26(6), 919–930.
- Dobrina, A. (2017). Demografske spremembe in gnotni položaj upokoencev v Republiki Sloveniji. *Javno zdravje*, 1(1), 9–14.
- Pogačnik, A., Leskovec, B., Cigale, D., Prosen, A., & Laharnar, B. (2008). *Prostorsko načrtovanje turizma*. Ljubljana: Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Komisija za tisk.

- Skalar, V. (1999). *Osebe s posebnimi potrebami-konceptualne iztočnice*.
- Small, J., & Darcy, S. (2010). Tourism, disability and mobility. *Tourism and inequality: Problems and prospects*, 1–21.
- Smith, R. W. (1987). Leisure of disable tourists: Barriers to participation. *Annals of tourism Research*, 14(3), 376–389.
- Srakar, A., & Rupel, V. P. (2016). Health services utilization in older Europeans: an empirical study. *Organizacija*, 49(2), 127–136.
- Thompson, D. (2016). The Invisible Revolution: How Aging Is Quietly Changing America. *The Atlantic*.
- Uršič, C., Kroflič, M., & Švajger, A. (2011). Kodeks o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu : tripartitno strokovno srečanje o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu. Ljubljana: Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije - Soča : Zveza delovnih invalidov Slovenije.
- Weiermair, K., & Mathies, C. (2004). *The Tourism and Leisure Industry: Shaping the Future*. Binghamton, NY: Haworth Press.